

ŠPECIFICKÉ VÝVINOVÉ PORUCHY UČENIA

Základné pojmy

Dyslexia – špecifická porucha čítania

Dysgrafia – špecifická porucha písania a grafického prejavu

Dysortografia – špecifická porucha pravopisu

Dyskalkúlia – špecifická porucha matematických schopností

Dyspraxia – špecifická porucha motorickej funkcie, postihnutie pohybovej koordinácie

Dysmúzia – špecifická porucha hudobných schopností

Dysprinxia -je špecifická porucha kreslenia

Základné kritériá diagnostiky ŠPU

1. Zreteľná disproporcía medzi zistenou inteligenciou a podávanými výkonmi
2. Porucha nemá príčinu v telesnej chorobe a nevznikla ani na sociálnom alebo emocionálnom základe (stavy úzkosti, zlé rodinné zázemie)
3. Dokázaná dysfunkcia poznávacích centier mozgu (psychologické alebo neurologické vyšetrenie musí odhaliť poruchu niektorého článku tzv. hierarchie učenia)

Diagnostika porúch učenia

Na to, aby bol správne zvolený pedagogický postup pri vzdelávaní detí s poruchami učenia, je potrebné včasné **diagnostikovanie** zo školského psychológa, školského špeciálneho pedagóga a odborných zamestnancov CPPP a P, CŠPP.

Využívanie **špeciálno-pedagogickej podpory**, špeciálneho prístupu a metód už od začiatku vzdelávacieho procesu (u rizikových detí už aj v predškolskom veku) môže viesť k dobrým výsledkom. Dieťa sa naučí rôznym alternatívnym študijným zručnosťami a stratégiám, ktoré mu pomôžu zvládnuť daný problém.

Deti s poruchami učenia majú k učeniu často výraznú nechuť, ktorá je podmienená práve tým, že sa im v tejto činnosti nedarí, majú s čítaním, písaním, gramatikou, matematikou ťažkosti a chýba im zážitok z úspechu. Porucha často zasahuje celú osobnosť dieťaťa. Môžu sa dostaviť pocity menejcennosti a narušené sebavedomie a môže sa vytvoriť nechuť k vzdelávaniu ako takému.

Rodičia, ktorí veľa krát nechápu problém dieťaťa, dieťa preťažujú, trestajú či obviňujú z lenivosti a porovnávajú so súrodencami či spolužiakmi.

Ak nie je táto porucha riešená včas a dieťa i napriek vynaloženému úsiliu nedosahuje očakávané študijné výsledky, môže byť považované za lenivé alebo dokonca hlúpe a často je aj vystavené posmechu spolužiakov. Slabá informovanosť a nekvalifikovaný prístup môžu viesť k zbytočnému vystavovaniu dieťaťa stresu a negatívnym reakciám okolia

Dys – nie je poruchou, ak je príčinou ťažkostí:

- znížené IQ
- pomalé osvojovanie čítania, písania a počítania u vývinovo nezrelých detí
- zameškávanie školskej dochádzky
- použitie nesprávnych výukových metód
- nižšia socio-kultúrna úroveň rodiny
- odlišné jazykové prostredie.

Kto sú žiaci so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami?

- Žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou alebo autizmom
- žiaci so zdravotným postihnutím – napr. s mentálnym, sluchovým, zrakovým alebo telesným postihnutím
- žiaci dlhodobo chorí alebo zdravotne oslabení
- žiaci so špecifickými poruchami učenia
- žiaci s poruchou aktivity a pozornosti
- žiaci s poruchami správania
- žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia
- nadaní žiaci.

DYSLEXIA

Ide o neschopnosť naučiť sa čítať bežnými výučbovými metódami napriek tomu, že dieťa má primerané rozumové schopnosti potrebné na osvojenie čítania a nechýba mu ani primeraná výchovná a vzdelávacia starostlivosť.

Dyslexia je často podmienená poruchami v základných poznávacích schopnostiach, objavuje sa väčšinou už od začiatku školskej dochádzky a vytvára veľký rozdiel medzi schopnosťou čítať a intelektovými schopnosťami.

Dyslektik má v škole ťažkosti všade tam, kde sú jeho vedomosti viazané na výkon v čítaní. Číta pomalšie a nezrozumiteľnejšie ako iné deti v tom istom ročníku, stupeň jeho čitateľských zručností zaostáva za stupňom zaškolenia a fyzickým vekom. Dieťa sa môže trápiť s čítaním i vo vyšších ročníkoch a stáva sa, že ročník opakuje.

Dyslexia sa pomerne často nevyskytuje izolovane, ale v spojitosti s poruchou písania – dysgrafiou. Dieťa s dyslexiou často prenáša chyby, ktoré robí pri čítaní, aj na písanie, no nemusí to byť pravidlom.

Dyslexia môže postihovať **technickú stránku čítania** (ako čítam), napr. rýchlosť čítania, správnosť čítania, alebo **stránku porozumenia prečítaného a schopnosť reprodukovať obsah prečítaného** (čo čítam). Podľa toho, ktorá stránka čítania je postihnutá, hovoríme o dyslexii **pravohemisférového** alebo **ľavohemisférového typu**, čo súvisí s lateralizáciou našich mozgových hemisfér. Oba typy sa však môžu vyskytovať aj vo vzájomnej kombinácii.

Dyslexia pravohemisférový typ: postihnutá je ľavá (jazyková, rečová) hemisféra, ktorá spracováva obsahovú stránku. Dieťa číta technicky celkom dobre, ale pomaly, stratégia jeho čítania je často pomerne presná, nevie však prejsť na čítanie s porozumením.

Dyslexia ľavohemisférového typu postihnutá je pravá (percepčná) hemisféra; dieťa rýchlo prechádza na porozumenie, zameriava sa na porozumenie čítaného, avšak číta technicky zle, s vysokou chybovosťou, často číta veľmi rýchlo.

Prejavy dyslexie

- Ťažkosti v poznávaní jednotlivých písmen
- Zámena písmena za iné, tvarovo, prípadne zvukovo podobné (napríklad: b – d – p, a – e, m – n, k – h, k – b, p – j, š – s, č – c)
- Ťažkosti v spájaní hlások do slabík, ťažkosti v spájaní slabík do slov
- Ťažkosti v čítaní slov, v ktorých sa vyskytuje skupina hlások napr. vlk, kľbko...
- Deformovanie slov, prípadne vsúvanie hlások do slov, ktoré sa tam nevyskytujú, či vypúšťanie hlások zo slova, domýšľanie slov, komolenie slov so zmenou ich významu
- Problémy v dodržiavaní interpunkčných znamienok – nerešpektovanie čiarok, bodiek, otáznikov, mäkčeňov...
- Nerozlišovanie dĺžky hlások v slove
- Vynechávanie písmen v slovách, slov vo vetách
- Nerozlišovanie mäkkých a tvrdých slabík – mäkké slabiky čítajú tvrdo a naopak
- Ťažkosti pri prechode od slabikovania k plynulému čítaniu
- Po prečítaní textu často neschopnosť reprodukovať a povedať vlastnými slovami obsah prečítaného
- Porucha krátkodobej pamäte prejavujúca sa najmä pri zapamätávaní si informácií vnímaných sluchom
- Problémy sa vyskytujú všade tam, kde sú vedomosti viazané na výkon v čítaní, napríklad slovné úlohy v matematike, textové časti v iných predmetoch
- Narušenie mikromotoriky očných pohybov, lateralizácie, koncentrácie pozornosti
- Poruchy zrakovej percepcie, P – Ľ a priestorovej orientácie
- Plytké dýchanie pri čítaní – tenzia – napätie.

DYSGRAFIA

Je špecifická porucha osvojovania si písania. Postihuje grafickú stránku písaného prejavu dieťaťa, čitateľnosť písmen, ich úpravu či osvojovanie si tvarov písmen. Za touto poruchou býva často aj porucha jemnej alebo jemnej aj hrubej motoriky. Tieto deti majú napätú celú ruku, predlaktie i zápästie a prsty, čo následne spôsobuje problémy pri písaní.

Prejavy dysgrafie

- Grafický písomný prejav dieťaťa je ťažko čitateľný až nečitateľný
- Písmo je ťažkopádne, neusporiadané, neúhľadné, dieťa si nedokáže zapamätať ani napísať správne tvary písmen
- Nedodržiavanie veľkosti a tvaru písmen
- Nie je dodržané písanie na riadku, písmo má nepravidelnú hustotu
- Nesprávny sklon písma

- nedodržiava liniatúru (píše pod riadok, nad riadok...)
- Neúmerne pomalé tempo písania
- Písanie je ostré, neplynulé
- Zvýšený tlak na podložku
- Nesprávny úchop pera
- Prítomné je časté škrtanie a prepisovanie písmen
- Písmo je ťažko čitateľné

DYSORTOGRAFIA

Je špecifická porucha pravopisu. Vzniká väčšinou na podklade poruchy sluchového vnímania a rozlišovania hovoreného.

Prejavy dysortografie

- Ťažkosti v diskriminácii mäkkých a tvrdých slabík dy/di, ty/ti, ny/ni, ly/li (písanie slabík di, ti, ni, li, de, te, ne, le s mäkčeňom)
- Ťažkosti v diskriminácii krátke a dlhé samohlásky
- Dieťa si nepamätá tvar písmena, dlho si naň spomína (čo pretrváva aj vo vyšších ročníkoch), nevie ho napodobniť
- Problémy v dodržiavaní interpunkčných znamienok – nerešpektovanie čiarok, bodiek, otáznikov, mäkčeňov...
- V písomnom prejave sa objavujú zrkadlové tvary písmen
- Nerešpektovanie poradia písmen v slovách
- Vynechávanie písmen
- Prehadzovanie poradia písmen v slovách
- Vkladanie samohlások do spoluhláskových skupín
- Pridávanie písmen
- Prehadzovanie písmen
- Nezvládnutá analýza viet, nerozlišovanie hraníc viet, problémové spájanie slov vo vetách.

DYSKALKÚLIA

Je špecifická porucha matematických schopností.

Prejavy dyskalkúlie

- Dieťa nedokáže primerane matematicky manipulovať s konkrétnymi alebo nakreslenými symbolmi (matematickou manipuláciou rozumieme tvorenie skupín podľa nejakého spoločného znaku napr. farby, veľkosti, tvaru)
- Neschopnosť robiť matematické operácie (sčítanie, odčítanie násobenie, delenie)
- Nedokáže porovnávať skupiny podľa počtu
- Zámena číslic
- Poruchy v priestorovej a v pravo – ľavej orientácii
- Neschopnosť odhadovať počet predmetov bez zratúvania
- V geometrii – ťažkosti v diferenciácii geometrických tvarov
- Problémy pri orientácii na číselnej osi.

DYSPRAXIA

Je špecifická porucha zvládnutia zložitejších manuálnych výkonov. Ide o poruchu osvojovania si, plánovania a vykonávania vôľových pohybov

Niektorí odborníci a psychológovia zvyknú dyspraxiu deliť aj na dve samostatné kategórie: motorickú dyspraxiu (motorická neobratnosť) a verbálnu dyspraxiu (poruchy artikulácie).

Prejavy dyspraxie

- Dieťa si nedokáže osvojovať postupy bežných činností
- Je pomalé, nemotorné, ťažkopádne
- Má ťažkosti s hrubou a jemnou motorikou.

DYSMÚZIA

Je porucha hudobných schopností.

Prejavy dysmúzie

- Prejavuje sa problémami v rozlišovaní tónov
- Dieťa si nepamätá melódiu
- Nerozlišuje a nie je schopné reprodukovať rytmus.